

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Послание

Владимир ПУТИН: Россеини тыш политикасыны магъанасы — кьыралны тутхучлу айнытыр ючюн мамырлыкъны бла кьоркьуусузлукъну жалчытыуду

РФ-ни Президенти Владимир Путин Федерал жыйылыгъа кезиулю чакъыруу сёзюн окъугъанды. Анда кьыралны айныу атламын белгилегенди, сабийлери болган юйюрге, алим-леге бла бизнесге ахча бла тутхучулукъ этиллигин билдиргенди. Биз кьырал башчыны сёлешиуюню бек магъаналы айтыулары бла сизни шагъырей этебиз.

КОРОНАВИРУСНУ ЮСЮНДЕН

Коронавирус кетмегенди — аны кьоркьууу къалады. Вирусну жайылуун тохтатыр ючюн кьырал эмда башха чеклерибизни къаты контрольда тутаргъа керекбиз.

МЕДИЦИНА

Медиклени ишлери бек магъаналыды, терк болушлукъ берген бёлюмде ишлегенлени уа битеу керекли затла бла жалчытыргъа тийишлиди. Аны себепли жуукъ юч жылны ичинде элlege, шахар маталлы посёлкалагъа, гитче шахарлагъа да терк болушлукъ берген машиналадан энтта да 5000 машина жиберилликиди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Оюм

Казбек КОКОВ: Президентибиз бизге мындан ары этерик мадарларыбызны белгилегенди

Россей Федерацияны Президенти Владимир Владимирович Путинни Федерал жыйылыгъа Посланиясы бизге бу кыйын кезиуде ишибизни бардыруда баш программалы документди. Западны кьыралыбызгъа къажау огурусуз ишлерине тюз эмда ангылашынуулу багъа берилгенди. Россейге не бек кысыулукъ этилген

эсе да, аны экономикасы кючюн сакълаялгъанды. Кёп миллетли халкъыбыз кьырал башчыны тегерегинде бютюн бирикгенди эмда аны кьыралыбызны жер эркинлигин бла миллет кьоркьуусузлукъун сакълау жаны бла оноун къабыл кёргенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Хорламны солдатлары

4 бет

Къуршаланы Адикат атасы Мажитни бир заманда да кёрмегенди, алай аны къадарын билерге итинип, ол фронтдан жазгъан письмоланы бек улуу байлыкъныча сакълайды.

Атасыны фронтдан письмоларын багъалы хазнаныча сакълайды

Ветеран

9 бет

Туменланы Борис Афганистан Республикада интернационал борчун толтура 1981–1983 жыллада къуллукъ этгенди. Ол заманы 18-жыллыкъ жашларындан кёплене къадарларын къайтаргъанды – школдан сора къууанчылы жашлыкъны орунуна – къазауат.

«Аскерчи нёгерлерим бла тубешсек, Афганистанны сагъынмайбыз»

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.В.Коковну Ата журтну кьоруулаучуну кюню бла АЛГЫШЛАУ

Къабарты-Малкъарны хурметли халкъы! Битеу жюрегимден сизни Ата журтну кьоруулаучуну кюню бла алгышлайма!

Бу байрам кьыралыбызны тарыхыны магъаналы бетлерини белгисиди. Ол Ата журтну кьоруулаучулары ючюн ёхтемликлики, россей кьыралны жалынчакъсызлыкъы эм бирлиги, аны миллет сейирлери ючюн кюресде аланы жигитликлерин билиуюню да кёрюзтеди.

Энци ыразылыкъ сёзлени нацизмни чачан, кьыралны, битеу дуняны да адам улуну огурусуз душманындан кутхаргъан Улуу Ата журт урушун ветеранларына айтабыз. Аланы батырлыкълары, кишиликлери бизге хар заманда да патриотлукъну эм Ата журтха чексиз сыймеклики деменгили юлгюсю болганлай турлукъдула.

Бююнню кюнде Россеини тыш кьоркьууладан сакълагъанлагъа уллу ыспас этебиз. Эмда, сёзсюз, кьыралыбызны кьоркьуусузлукъун, суверенитетин сакълап, энчи аскер операцияда кеслерин аямаганлай борчларын толтурганлагъа да энчи ыразылыкъны билдиребиз. Бююнню кюнде Ата журтубузну кючлерге итинюде биз барыбыз да бирлешипбиз.

Битеу жюрегимден сизге саулыкъ-есенлик, жетишимле тежейме.

Ата журтну кьоруулаучуну кюнюне аталган материалла 4-чю, 9-10-чю бетледе басмаландыла.

Жазыпыу-2023

«Заманны» – хар таулу юйюрге!

Хурметли жамауат!

Сиз бир тюрлю сылтау бла «Заманна-га» жазылмай къалган эсегиз, газетни алыргъа онг барды. Февральны 25 дери почтагъа барып, жазылууну жарашдырсагъыз, ана тилибизде чыкъган изданианы 1 мартда алып башларыкъсыз. Изданиябызгъа интернетде бу адрес бла жазылыргъа боллукъду: <https://podpiska.pochta.ru/press/> Жазылууну тёрт айгъа багъасы - 534 сом 48 капекди.

БИЗНИ ИНДЕКСИБИЗ – П 5893

Владимир ПУТИН:

Россейни тыш политикасыны магъанасы — кыралны тутхучлу айнытыр ючюн мамырлыкъны бла кыоркыуусузлукъну жалчытыуу

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Халкъны саулулгуну юсюнден айтханда уа, ол жаны бла Россейге бек уллу борч салынады — 2030 жылгъа адамларыбызны жашау ёмюрлерин 78 жылгъа дери созаргъа. Алай этер ючюн а аурууну тохташдырууну шёндюго амалларын хайырланьгъа керекди. Ол себепден быйыл окъуна диспансеризациялауу программасы кенгертиледи. Биринчи июльдан аны ким сыйсе да ётерге боллукъду.

АХЧА БОЛУШЛУКЪ

Юйюрлеге ахча болушлукъ этиуно юсюнден айтханда, Владимир Путин правительствогъа ыразылыгъын билдиргенди. Чырмаула бла болса да, ол сабийлеге деп тохташдырылган ахча болушлукъну программасын толтурады, дегенди. Бек алгъа толу болмаган эмда 8-16-жыллыкъ сабийлери болганла юйюрлеге себеплик этерге кереклисин айтханды. Алай бла 1 июльдан аллайлагъа ай сайын 5600 сом теленирикти.

— Бююнлюкде бек башы — инсанларыбызны кыолайлыкъларын кёторююду, жарлыкъларгъа кыажу кыореш кыйматлы болурча этиуду. Кыралны жанындан кыйын болумгъа тюшген юйюрлеге тутхучлукъ этилирге керекди. Эсигизни бу шартха бурургъа суюме: биз бу ишде аз-аздан алгъа барабыз. Правительствогъа сабийлери болган юйюрлеге себеплик этиуно тынгылы программасын жарашдырыргъа буюрама. Бизни борчубуз — аллай юйюрлени жарлыкъларны чегине жетер кыоркыууну азайтууду. Ана неда ата сабийлерин кеслери жангыз ёсдюрген юйюрлеге энчи кыйгъыргъа тийишлиди, — дегенди Путин.

Президент ата бла ана болургъа хазыранганлагъа да тутхучлукъ этиу бек магъаналы болганын чертгенди. Сабийден аурулукълары болган кыолайсыз тиширулагъа энчи теллеу тохташдырыллыкъдыла. Эсеге эрт-

терек тюшгенге ай сайын 6350 сом теленирикти.

Сабийине ауругъан заманда кыараган кюнлери ючюн да ахча теллеу тюрленгенди. Энди больничный ючюн атаны неда ананы иш хакъыны 100 проценти теленирикти. Ол да, шёндюча, стажгъа кёре боллукъду.

Августда шолкуч сабийлери, биринчи классха барлыкъ балачыкълары болган юйюрлеге 10 мингишер сом теленирикти. Ол болушлукъ ата-аналаны сабийлерин шолгъа хазырларгъа кыолапандан келир ючюн этиледи.

ЖАНГЫ БЮДЖЕТ ЖЕРЛЕ

Эки жылны ичинде бийик окъуу юйледе 45 минг бюджет жер кыраллыкъды. Аланы бек аздан 70 проценти выпускникле бек керек болган регион вузлада боллукъдула.

КЫОРУУЛАНЫ

Россейни тыш политикасыны магъанасы — кыралны тутхучлу айнытыр ючюн мамырлыкълары бла кыоркыуусуз-

лукъну жалчытыуу. Бизни сейирлери-бизни сансыз этип, кысыулыкъ этерге кыорешгенге биз тийишли жууап кыйтара билирбиз.

— Биз сабыр тутабиз кесибизни, бек сабыр окъуна. Бирде ачыкъ бетсизлик этгенлеге тынгылап окъуна кыоябыз. Биз тыш кыраллы партнёрларыбыз бла арабыз иги болса суюбиз, — дегенди ол.

Кырал башчы Столыпини айтханын эсге салганды: Россейни кыоруулау ишибизде биз кыоубюзню, инсанлыкъ борчубузну, праволарыбызны бирлешдирге эмда келишдирге керекбиз. Алай бла сакълааллыкълары кючлю болургъа деген бек сыйлы жангыз тарых эркинлигибизни.

Путин президент айырыула 2024 жылда законгга тийишлиликде бардырыллыкъларына сёз бергенди.

ЮСЮПЛАНЫ Галина хазырлагъанды.

Казбек КОКОВ: Президентибиз бизге мындан ары этерик мадарларыбызны белгилегенди

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Мен оюм этгенден, Президентни Россейни чабуулдукъ магъаналары болган стратегиялы сауутланы юслеринден келишимден чыгаргъа деген оюну шёндю бошдан этилмегенди. Аны мурагы кыралыбызны кыоркыуусузлукън кючлендириуду.

Президентни энчи аскер операциягъа кыатышханлары, аны кезиуонде ёлгенлени юйюрлерине болушууну кырал фондун кыраууну юсюнден

башламчылыгъыны магъанасы да айтып айтмазча уллуду. Кыабарты Малкыаргъа да аскерчилерибизге бла аланы юйюрлерине хар жаны бла да билеклик этиу баш ишлеринден бири болганла кыалыргъа керекди.

Кыралны башчысы инфраструктураны айнытыу, предпринимательликге, эл молкге бла промышленностьха себеплик этиу мадарла андан ары бардырыллыкъларын да айтханды. Миллет проектлеге деп 2024 жылда бёлурге белгиленген ахчаны регионла

болжалдан алгъа аллыкъдыла. Президент социал бёлумде ишлегенлени хакъларын кёторюуну планларын да туура этгенди.

Кыйын замангга да кыарамай, Россей алгъа таукел барады, кырал инсанларына кыйгъырады, аланы кыоруулайды. Ол себепден хар бирибизден да уллу жууапчылыкъ изленеди.

Бусагъатда Москвада, Президентибиз Владимир Путин Федерал жыйылыуыгъа этген чакъыруу сёзюне тын-

гылагъанлары арасында болганыма. Тамбла уа республиканы Правительствосу эмда муниципалитетлени башчылары бла жыйылыуу бардырылкъма. Анда кырал башчыбыз Посланияда салган борчланы толтуруугъа Кыабарты-Малкыар терк кириширча этиуно мадарлары сюзюлюкюндю.

КЪМР-ни Башчысыны бла
Правительствосуну
пресс-службасы.

Жокуялау

«Элбрус районну алгъынны махтаулу атын кыйтарыргъа онг чыкыгъанын кёрюп турабыз»

КЪМР-ни Башчысы Казбек Кокков Элбрус районну башчылары эмда жамауаты бла тюбешгенди. Аны кезиуонде муниципалитетни социал-экономика айныууну эсеплери чыгарылгандыла, быйылгъа борчла салынгандыла.

«Элбрус район узакъда орналган тау жерибизди. Мында адамла не заманда да кыйын болумлада жашагандыла эмда ишлегенди. Ала иш кёллюкклери, ётюрлюкклери, адеп-кыялыкълары бла да ёмюрледен бери

— деп чертгенди Казбек Кокков, тюбешуно башлай.

Республиканы Башчысы районну жамауаты энчи аскер операциягъа кыатышханлагъа бла аланы юйюрлерине болушлукъ этиуге тири кыатышханын айттып, анга жюрек ыразылыгъын билдиргенди. «Жарсыугъа, бушуу сынаргъа да тюшеди. Ата журтубузну кыоруулай жан берген жашларыбызны алларында баш урабыз, аланы атлары бир заманда да унутулукъ тойюлдю», — дегенди Казбек Кокков.

айырмалы болуп келедиле. Анга шёндю уллу эс бурулганы да алгъын кыйын болумгъа тюшгени бла байламлыды. Бююнлюкде уа Элбрус районну промышленность эмда туризм жаны бла алгъынны махтаулу атын кыйтарыргъа онг чыкыгъанын кёрюп турабыз»,

Тюбешуно кезиуонде регионну онуочусу районда жашагъанлары сорууларына да жууапла бергенди. Ала уа асламысында саулыкъ сакълау, билим берии, маданият, туризм, ЖКХ бла байламлы эдиле.

Элбрус муниципал районну жер-жерли администрациясыны башчысыны кыул-

лугъун толтурган Сотталаны Къурман миллет проектлени эмда регион программаланы толтуруу кыалы баргъаныны юсюнден билдиргенди. Ол айтханга кёре, социал махкемелени ырысхы-техника онгларын кючлендирге кыолдан келгенди. Билим берии, маданият эмда саулыкъ сакълау учреждениланы 12-сине тынгылы ремонт этилгенди, суу бла жалчытхан 7 объект жангырылганды, 21 жамауат тийре да тап халгга келтирилгенди. РФ-ни Президенти Владимир Путинни буйрукъларын толтурууну чеклеринде Азаудан башлап Терс-Кыолгъа дери ырыздан кыорууларыча мадарла этилгендиле. 2022 жылда район библиотека, Тырнауызда 1-чи номерли лицей, Кёнделенде школ, эки спортзал да жангырылгандыла. Сабий садлада 7 модуль котёлла салынгандыла. Тырнауызда Герхожан сууда кёпюр ишленгенди.

Быйыл да, плангга кёре, Тырнауызда Маданият юйге тынгылы ремонт этилдики, 17 кёп фатарлы юйде 30 лифт алышындырыллыкъды. Республиканы Башчысыны буйругъу бла лифтлени алы-

шындыруу иш башланганды. Жылыны ахырына Азау таладан башлап Элбрус элге дери кир суула тёлген ызын жангыртып бошаргъа белгиленеди. Элбрус элде дагъыда биринчи медицина болушлукъ берии бёлумно жангыртыуу программасына кёре амбулатория ишлене турады. 2023 жылда энта да маданият юйю бла спорткомплексни кыоруулары башланьрыкъдыла.

Юч жылны ичинде районда жолланы 22 километри тап халгга келтирилгенди, 10 километрге чыракълары бла чыпынла салынгандыла. Быйыл Огъары Бахсанга, Элбрус элге, «Жантуугъан» альплагерге элтген жолланы да изленген мардалагъа келтирирге белгиленеди. Быйлымда кир суула ётген ызын жангыртыуу, суу жыйылыуучу орунланы жарашдыруу жаны бла ишле башлангандыла.

Районда вольфрамны бла молибденни кыазыуу эмда «Элбрус» курортну айнытыу жаны бла уллу инвестиция проектле жашауда бардырыладыла, деп билдиргенди КЪМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Жыйылыу

Ангылатуу ишни тирилтиу — ырахатлыкны баш амалы

КЪМР-ни Башчысы **Казбек Коков**, Элбрус муниципал районда болганында, Тырнауузда Къабарты-Малкъар Республиканы Терроризмге къажу комиссиясыны жыйылыуун да бардырганды. Анга КЪМР-ни Правительствосуну Председатели **Мусукланы Алий**, РФ-ни Президентини СКФО-да толу эркинликке келечисини аппаратыны КЪМР-да баш федерал инспектору **Тимур Макоев**, толтуруучу властыны бла жер-жерли самоуправленияны органларыны, право нызамны сакълаучу эмда күч структураланы башчылары къатышхандыла.

Жыйылыуда КЪМР-ни министри **Залим Кашироков**, Нальчик шахарны жер-жерли администрациясыны башчысы **Таймураз Ахохов**, Элбрус районну администрациясыны башчысыны къуллугун толтурган **Сотталаны Къурман** бла Урван районну администрациясыны башчысы **Валерий Ажиев** сёлгендиле.

Ушакъга къатышханла терро-

ризмге къажу кюрешге себеплик этген эмда анга чырмаган сылтауларыны сюзгендиле. Дин жаны бла бизге төре болмаган ниетлени жайылыуларын тыяр, халкъла аралы террорист къауумлагъа бизни инсанларыбыздан киши да къошулмазча этер ючюн, ангылатуу ишни бютюн күчлендирирге керек болганын бирча чертгендиле.

Кенгешни кезиуонде талай объектни террорчулук ишленден къоруулауу мадарлары да сюзгендиле эмда КЪМР-ни Терроризмге къажу комиссиясыны андан ары ишини планына къаралганды, деп билдиргендиле КЪМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасындан.

Къайгырыу

МВД-ны бёлюмюню жангы мекаямыны мурдору салыннганды

КЪМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Россейни МВД-сыны Элбрус районда Бёлюмюню жангы мекаямыны мурдору салыууга къатышханды.

Республиканы оноучусу шёндюю болумлада право нызамны сакълаучулага борчлары толтурурга, усталыклары кётюрюрге да тап онгла къурауу маганасы уллу болганын чертгенди. Ол Россей Федерацияны Ич ишле министрствосуну башчыларына башында сагъынылган жумуша дайым эс бурганы эмда къайгырганы ючюн ыспас этгенди. Россейни МВД-сыны Элбрус районда Бёлюмюню энчи къауумуна уа къуллукларыны

бет жарыккы бардырыларын тежегенди. Баш борчлары Къабарты-Малкъарда жашаганлары эмда аны къонакларыны къоркъуусулукларыны жалчытуу болганын эсертгенди.

КЪМР-да ич ишлени министрствосу оную этгенин билдиргенди. Ол айтханга кёре, жангы мекаям уллу комплексни бир кесеги боллукъду, 2025 жылда хайырланьрга берилликди, аны къурулушуна федерал бюджетден 704 миллион сомдан артык бёлюннгенди. Элбрус районда ОВД-ни

шёндюю мекаямы 1936 жылда Тырнауузу тау-байыккыландыруучу комбинатына деп ишленгенди. Жангы мекаямга уа төрткыталы административ корпус, спортзал, тир, жыйылыула бардырылуучу отоу, гараж, итлени юйретиучюле турлук жер, энчи состав жараула этген майдан, инженер-коммуникация керекле кирилликди. Комплексге шёндюю оборудование салынырыккы эмда ол халккыны къырал жумушла бла жалчытуу тынгылы къурыланьрга берилликди, деп билдиргендиле КЪМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасындан.

Жангылыккыла

Жаш юйюрге — жашау журтла

Кёп бомай Нальчикки администрациясында жыйырма юч жаш юйюрге жашау журтла алырга неда ишлерге шагъатлыккы къагъытла берилгендиле. Аны юсюнде бизге Нальчик шхар округу администрациясыны пресс-службасындан билдиргендиле.

Социал төлеуле «Россей Федерацияны инсанларын учуз, тынгылы жашау журтла эм коммунал жумушла бла жалчытуу» къырал программага кёре отуз беш жыллары толмаган жаш юйюрге төленеди. Аны ёлчеми адам санына кёре къуралады. Арт беш жылда къыралдан бйлай болушкыну 77 юйюрг алганды.

Мектеплени санына къошулады

Келир жылны ахырына Къабарты-Малкъарда онжети мектеп ишленирликди. Аны хайыры бла онбир минг окъуучуга жерле къураллыккыдыла. Былтыр Нальчикде, Майский, Прохладный районлада, Псынабо, Красносельское бла Сармаково элдеде жангы школаны сюеп башлагандыла. Быйыл да тогузусуну къурулушу башланырыккыды. Билим беруу учреждениялада беш минг адамга жер табылганды. Алада ашханала, жыйылыула бардырган залла эм кабинетле да боллукъдула. Аны бла бирге мебель эм оборудование бла да жалчытылынырыккыдыла. Арбаларын айбатландырырга да мадар этилликиди.

Жууук заманда Къашхатауа районла аралы библиотеканы бюгоннюг излемлеге келиширге мадар этилликиди. Аны юсюнде муниципалитетни телеграм-каналында билдирелиди.

Кёп болмай учреждение, «Культура» миллет проектни чеклеринде бардырылган модель муниципал библиотека къурау жаны бла конкурска къатышып, хорлам

болдурганды. Быйыл тийишли ишлени бардырырга федерал бюджетден ахча бёлюнорюкдо.

Сагъынылган проектни хайыры бла библиотеканы ичи тюрендирилликди, китап фонду эм мебели да жангыртыллыккыды. Андан сора да, ол «Миллет электрон библиотека» къырал информация системага къошулуккыду, терк ишленген интернет бла да жалчытылынырыккыды.

Маданият объект быйыл сентябрьде ачыллыккыды.

Таза сууну — хар арбазгъа

РФ-ни Правительствосуну Председатели Михаил Мишустин къыралда жашау журт-коммунал мюлк бёлюмюню айнытырга 30 миллиард сом бёлюнорюгю билдиргенди. Аны хайыры бла 100 объектни эм 8 суу ызланы минг километри чакълысын жангыртырга онг табыллыккыды. Алай бла 450 мингде аслам адамны жашау болуму иглендирилликди. Тийишли ишлени жержерлени айнытынуу фонду бардырылыккыды. Бусагъатда ол онтёрт регионда тамамланылыккы жумушлары белгиленгенди. Ол тизмеге Къабарты-Малкъар да киреди.

Программаны чеклеринде 2023-2024 жыллада республикада 45 минг адам таза суу бла жалчытылынырга мадар этилликиди. Ол санда 780 юйде кир суу кетерча ызла да тартыллыккыдыла. Анга кёре 16 объект ишленчылнырыккыдыла. Бусагъатда 2 километрге таза эм кир суулаулагы быргыла салынырыккыдыла. Саулай алып айтханда, сагъынылган ишлеге 853,4 миллион сом къоратылыккыды.

Бюгонлюкде регион проектте тынгылы къарала турады, ызы бла аны республиканы Правительствосу къабыл этерге керек боллуккыду.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман хазыраганды.

Жангыртыу

Кёпюр кенг эм бёкем боллуккыду

«Кавказ» жолда Басхан сууда кёпюрге быйыл тынгылы ремонт этилликиди. Аны узунлугу 120 метрди, ол кеси да жолну 429-чу километринде орналынды. Шёндюю эки ызлыды, энди ол төртте дери кенгертилликди, деп билдиргендиле жоллагъа къараган «Кавказ» управленияны пресс-службасындан.

Этилик ишни маганасы уллуду, дейдиле специалистле. Нек дегенде бу кёпюр туризм жаны бла да тири хайырланылады. Башхача айтханда, солуу жерлеге алайы бла къадар машина ётеди. Къорктуусулуккыну иглендирип хыйсап бла кёпюрню юсюнде жолну буруула бла бёлюп эки тенг этерикди.

Жангыртыу ишлеге хазырланыуу жол къурулушчула

былтыр жайда окъуна башлаган эдиле. Бюгонлюкге алайда болжал халда гитче кёпюр къурагандыла, энди уа эски кёпюрню чачып башлагандыла. Кёп да бармай жерни тешип, объектни мурдорун, чыпынларын да кючлендирип тебирерикдиле. Ызы бла жыйымдык бетон кесекледен къошакъла орнатырыккыдыла. Аны жолга жетген жерлерин жарылмазча кючлендирилликди, жауун суула юсюнде жыйылмазча да этерикдиле. Балкаланы башын бетон куюп тюзетгенден сора, эки къаты асфальт жарьга дейдиле. Ол да зыгыр-чайыр тюрюсюнде боллуккыду. Алай бла кёпюр сегиз метрге кенгертилликди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазыраганды.

ВETERAN

«Аскерчи нёгерлерим бла тубешсек, Афганистанны сагынмайбыз»

Туменланы Борис Афганистан Республикада интернационал борчун толтурганыны юсюнден атасы Владимирге бла анасы Асиятха жаланды экинчи кере жаралы болгандан сора билдиргенди. «Жарам ауурдан Ташкентде госпитальга ийгендиле. Атам билгенлей, олсагарт жеткен эди. Жукъ да айтмаганды, кырап турган болмаса», деп эсгереди ушакъ нёгерим.

ДАРАЖАЛЫ МАЙДАЛ
Тумен улу 1981–1983 жыллада күүлукъ этгенди Афганистан Республикада. Ол заманны 18–жыллыкъ жашларындан кёплени кыадагларын кыайтарганды – школдан сора кыуанчлы жашлыкны орунуна – кыазауат, андан ары уа мамыр жашауға кеслерини кючлери бла кыайты.
– Волгоградда экиайлыкъ карантинден ётгенден сора, кече уятып, терк жыйышдырып, Дондагы Ростовха, ызы бла уа Душанбеге ашырадыла, андан а – Кабул, Кандагар, Шинданд... Аскерге дери туштууу бла кюрешген эдим, хазырлыгым кёрюп, разведкага ашырадыла, дейди Борис.
Ол аскерчи нёгерлери бла

шыуда ауур жарала алганды, ючюнню кереуа – юйге кетерге ай кыалганда!
– Энди келгенлеге тамата аскерчиле сакъ эдиле. Сермешке биринчи кыа-тышханым эсимдеди – Афганистанга тыюнгенден сора 10 кюнден. Тамата нёгерлерим: «Сен шёндю атдырма, жерингде кыал, кыараганлай, оюм этгенлей тур», – дегендиле. Сермешке кыалай барганын ангыларга керексе. Аз–аз юйрене башлайса, кыоркынынг да кетеди. Бир кезиуде урушха ишгеча кыараганымы окыуна ангылаган эдим. Билемисе

Биреулен, салам алейкум деп, саламлашханын эшитип, таулуға уштама. Бирге-бизге күүлукъ этген ингушлу жаш Мухтар Зуртанов бла чатырыбызга бир узун ариу таулу жаш киреди. Ол Быллымдан Умарланы Магомед эди. Кыайданса, кимсе деп сурашдырады, сора Тимурну юсюнден айтады. Алай татлы кёрюнген эди аны бла тубешгенибиз. Ол ОБМО – да күүлукъ этгенди, ала бензин бла солярка ташыгандыла аскерлеге. Дагыда Акъ-Суудан Юсюпланы Магомед да күүлукъ этгенди бирге-ме, Теляхланы Ахмадия бла уа бир кюн чакырылган эдик, – дейди Борис.

Нальчикде Къоз тереклени бахчасында интернационал аскерчилени эсгермесинде Улбашланы Алимни аты жазылыпды. Ол Борисни разведротасына тыюнген эди. «Юйге кетерге хазырланган кезиу болганды. Алим водитель – механик болуп жарым жылны күүлукъ этгенден сора Афганистанга тыюнгенди. Разведкада аны жашауна кыоркыуул эди, командирлеге ол юйорде жангыз жаш болганын айтты, аны Магомедни бёлюмюне кёчюрюрлерин тилейбиз. Кыадаг дегенинг кыалайды, анга тынчыракъ болур деп разведкадан кетерген эдик, алай бир айдан ёлюгюн келтиргендиле юйге», – деп эсгереди ол.

ТУУГЪАН ЖУРТХА, ЮЙГЕ...

Эки жыл күүлукъ этген заманны бирге санаганды, полкада Борис төрт аины да турган болмаз. Башха заманны рейдледе ётюргенди: палаткада жашап, тегереги таула, кыум жерле. «Юйге келгенимде отуумда жукъла-ялмаганма – кыабыргылары басханча кёрюнго. Кече элгенип, уянып турганма», – дейди ушакъ нёгерибиз.

Аскерден сора Борис мамыр усталыкны сайлаганды. Бир жол формасын кийип, майдалларын да тагып, военкоматха эсепге турурга жолга чыгъады нёгерлери бла. Алайда милициячы майорга тубейди. Ол а майдал-

ланы удостоверенияларын сурап, аны тинтип, экинчи кюн Долинскде милицияны бёлюмюне келирин тилейди.

– Барама, ол а ич ишле министр бла тубешуу кыураган кёре эдим. Ол жарык саламлашды, кыучакълайды. Разведкада күүлукъ этгеними билгенлей, Саратовда милицияны школуна жиберирге суйгенин билдиреди. Алай урушдан бек арып эдим, жюрегим тартмады милицияга, – деп эсгереди Тумен улу.

Кыадаг анга башха жолу хазырлаганды. Бир жол Москвадан келе, Токылуаны Тимурга тубейди. Нёгери аны окыу – производство комбинатха алмаганларын айтады. «Бизде аллай жер болганын билген да этмегенме. Анам Хочуланы Асият тигиуу бла кюрешгенди, мени да кыолум анга жарашханын кёрюп: «Жашым, сен да юйренirmi эдинг», – деп турганды», – деп эсгереди ол.

Комбинатны директору афган урушну жигитлерин экин да окыуға алады. Борис бла Тимур кызыл диплома бла бошайдыла аны. Ала тикген пальтога экзаменни бардырганла, сатыпы алганысыз, деп сейир окыуна этгендиле. Жашлагъа 5–чи разряд бериледи эмда ала Шахты шахарда профильли институтха ашырыладыла. Андан ары Ригада кийимлени бичиучоге да окуганды.

– Россейге кытайлы товар келтирилип башлагынчы ишибиз бек иги барганды. Нальчикде «Силуэт» ателье ачып, сабийлеге, тиширыула, эр кишилеге да кийимле тигип турганбыз. Кесим бичиуу бла кюрешгенме. Эрттенликде ишлерге олтурсам, кече кыалай жетенин ангыламагъанма, алай суйгенме ол усталыкны, – дейди ол.

Бу сынау анга югюнню ишинде да болушды. Шёндю таш усталыкъ бла кюрешеди, ол санда сын ташла этеди. «Ташны кюмачдан башхалыгы жокъду. Эртегли суратчы айтханча, керек болмагъан, артык затларын кетереме», – дейди ол.

Ушагыбызны ахырында Борис газет окыучуланы, афган нёгерлерин Ата журтну кыоруулаучусуну кюню бла алгышлай, саулу, насып тежейди.

Жаш адамланы уа Туменланы Альберт бла Бийбертча итинулу болурга, иш келлю, жетишмили жашладан юлгю алырга, тутюн, аракы, наркотикле дегенча осал затлага тиймезге чакырады. «Алай тёлюбюз болганына жюрегим кыуанады, аны жашаулары, хапарлары, муртары да башхадыла. Жаш кыауумубуз барысы да алача жетишмили болурларын тилейми», – дейди ол.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Гиртчилик

Буюрулган борчун тынзылы толтурганды

Аскер күүлукъ этиу не заманда да сыйлыга саналганды. Бюгюнлюкде да алай барады. Жашларыбыз, Ата журтну жалынчакъ-сызлыгын кыоруулауу кеслерини сыйлы борчларына санап, энци аскер операцияга кыатышдыла, антарына кертичиликлери, батырлыклары, кишиликлери бла да юлгю кёргюзтедиле. Тамата лейтенант Газаланы Солтанны жашы Юсюп ма аллай жашларыбыздан бириди. Ол энци аскер операция

барган жерден алгыракълада кыайтханды. Анда ол башчылык этген батальон шахарлада эмда элдеде низамны жалчытуу жаны бла борчун толтурганды.

Ол Огъары Малкыарда туугъанды. Анда Абайланы Мисостну атын жюрютген 2-чи номерли мектепде айырмалы окуганды, не заманда да кесин тап жюрютегенди, спортну кёп тюрлюлери бла кюрешгенме. Бютюнда бег а ол боксну суйгенди. Черек районну сабий-жаш тёлю спорт школунда аны Чаналаны Муса юйретгенди. Спортда жетишмилери да кеслерин кёп сакълатмагандыла. Анапада боксдан халкыла аралы турнирде кюмюш майдалга, ызы бла Ирландияда, Кызахстанда, Москвада 1994–1995 жыллада тууган жашланы араларында бардырылган ачыкъ биринчиликледе хорламла болдурганды. Боксдан спортну устасыды.

2015 жылда Пермьде аскер институтну студенти Газаланы Юсюп Пермь крайны Краснокамск шахарында аскер самбодан бардырылган Битеуроссей турнирге кыатышып, биринчи жерге чыккъанды, алай бла аскер самбодан спортну устасыны мардасын да толтуруп, ол сыйлы атха да тийишли болганды. Жашны не заманда да спорт бла кюрешгени анга аскер күүлукъунда, жашауунда да болушды.

Юсюп Чечен Республикада талай заманны күүлукъ этгенди. Ары ол 2021 жылда Пермьде аскер институтну бошагандан сора жиберилгенди. Гудермесде Ахмат Кадыровну атын жюрютген экинчи батальонну токъсан алтынчы полкуну тында командир эди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

бирге Кандагардан Кушкага элтен жолда эмда аны тийресинде совет техниканы кыоркыуузулугун жалчытханды. Батырлыгы ючюн «За отвагу» майдалга тийишли болганды. Бу кырал сауға уа Улуу Ата журт урушну кезиуонден бери аскерчилени арасында бек сыйлыга саналганы белгилиди.

Афган урушда Борис юч кере жаралы болганды. Биринчи – 1982 жылда. «Разведротда аскерлени аллында барыучуду. Колоннага чабыуул этип, БТР – ибизин атдыргандыла. Аны ичинде уа Хасаниядан Кючменланы Расул болганды. Ол Гератда 101 – чи полкада күүлукъ этгенди. Машинаны ичинден аны чыгъарырга манга тыюнгенди. Ауур жараларындан кесине бакъдырып сау болган эди. Алай урушдан сора ауушханды, жаннетли болсун. Кёп жашла кетгендиле кыазауатдан сора!», – деп жарсыды сыйлы ветеран. Ол Гератда да душман аты-

кыачан кыоркыуу башлаганма? Юйге кетерге ай кыалганда, – дейди Тумен улу.

ШУХЛУКЪНУ ТАТЫУ

Тыш жерде бир журтлунга, ол угъай, нёгеринге тубесенг, кыалай хычыуунду. Бютюнда Ата журт урушну кезиуонден бери аскерчилени арасында бек сыйлыга саналганы белгилиди. Афганистанда Борис бла бирге разведкада кавказлыла болгандыла, ала бла бюгюнлюкде да шухлукъну юзмегенди. Бирге тубейдиле, бир бирни тансыклайдыла. Алай урушну сагыныргыа ахырда сыймейдиле.

– Бир кюн Шогенов Артур бла тубешгенибиз, аны кёргенли 15 жылдан артык болур. Бек тансыклагандык, алай афганны сагынмадык. Уруш кыужур, кыйын ишди. Кинодача тыйлооду, – деп му-дахланады Борис.

Жашау деген алай сейирди – Кыабарты – Малкыарда эки мингден аслам километр узаклыкыда Борис бир клас-сада окуган Токылуаны Тимурга тубегенди. – Частыа энди келген эдим.

Әхтемленю

Барды аллай усталыкъ

Ата журтчу къоруулаучу сыйлы усталыкъладан бириди. Жашау жолуна аны сайлаган биледи, ангылайды ол ишни къыйынлыгын, керек болса уа, жанын къанын аямай къазауат этерге тыошеригин.

Болгандыла аллай жашла, Ата журтубузга жау чапканда, душман аскерлерини аллында къалкъан болуп сноелгенле. Қызыу сермешледе жигитликлерин, кишиликлерин кёргозтуп, уллу сыйгъа, сауғалагъа да тийишли болгандыла. Ала дунияларын алышып кетседе да, юлго болуп, халкъыны эслеринде къалгандыла.

Аллай жашладан юлго алып, бюгонлюкде да аскерчиликни сайлаган таулу жашла аз тойюлдюле. Аладан бири Кенделенден Теммоланы Мухутдинни жашы Рашитди.

Ол элде орта школну бошагъандан сора 1991 жылда Владикавказда Аскер-юрист факультетте кирип, аны айырмалы бошаганды. Окуу юнюно оноучулары, жашны билимин, аскер ишге итинулюгюн жаратып, кеслеринде ишге къоядыла.

Раши́т ишин да бардыра, билимин андан ары ёсдюрюге унутмагъанды. Қыауум жылдан Москвада Фрунзе атлы аскер академиягъа киргенди. 2010 жылда аны иги белгиле бла бошайды. Андан сора аны Дзержинск шахаргъа жибергенди. Анда полкну командири болуп турганды.

Жангы жерде жашны ишин,

билимин, аскер борчун тийишли тамамлагъанын жаратадыла. Қыауум кезиден дивизияны командирини орунбасарыны къулгъуна саладыла.

2008-2009 жыллада къыралыбызны ара шахарында бардырылган Хорламны парадына эки кере да къатышганды. Анга уа, белгилесича, битеу россей аскерде эм айырмалы офицерлени сайлайдыла.

Теммо улу кесин къайда болса, ишлесе да иги жаны бла кёргозтгенди, салынган борчланы тийишлисича тамамлаганды. Аны эсепге алып, жашны Генеральный штабыны академиясына окъургъа жибергенди. Эки жылдан а ол аны да айырмалы бошаганды.

Бюгонлюкде Раши́тни полковник чыны барды. Бийик аскер къуллукъда ишлейди, кёп сыйлы аскер сауғалагъа да тийишли болганды. Ата журтну къоруулаучуну кюню бла аны, башхасына да алгышлап, ахшы мурастырыгъыз толсунла дейбиз.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Даража

Батырлыгъы ючюн – сыйлы сауға

Қъара суу элни администрациясына буйрукъланы терк тамамлаган полкну командованиясыннан, аскерчилеринден эм ветеранларыннан алгышлау къагъыт келгенди. Анда уа былтыр 22 августда Россейни Президентини Указы бла ёфрейтор Атабийланы Мусрафильни жашы Магомед Россей Федерацияны сейирлерин къоруулауға бурулган энци аскер операцияны кезиюнде батырлыгы, кишилиги, жанын-къанын аямай къуллукъ этгени ючюн Жукъов атлы майдал бла сауғаланганыны юсюнден къуанчлы халда билдирилгенди.

Командирле Атабийланы Магомед бла бирге къуллукъ этгенлерине ёхтемленгенлерин

билдиредиле. «...энчи аскер операцияны кезиюнде жашауна, саулгъуна къоркыу болганына да къарамай, кесин билимли аскерчи, Қъара-Сууны керти уланы болганын кёргозтгенди. Элни оноучуларын эм таматарын аны адеп-къылыкыгъа, ариу ниетлеге, аталарыбызны, алпаларыбызны терелеринде юйретгенигиз ючюн ырызлыгъыбызны билдиребиз», – деп жазылыпды алгышлауда.

Дагъыда ыспас сёзлени Магометни юйорюне да айтадыла аскер таматала. «Жерлешигизни батырлыгыны, кишилигини юлгюсюн жамауатха ачыкъ этерге тийишлиди. Ол ёсюп келген тёлюню аскер-патриот ниетледе

юйретирге себеплик этерикди. Биз биригип кюрешгенге кёре боллукъу Ата журтубузну келир жашау», – дейди алгышлау письмону ахырында аскерчи бёлюмню командири.

ТИКАЛАНЫ Фатима
хазырлаганды.

Юлгюлюк

«Жууаплы болургъа, оюмларгъа да юйренгенме»

Яникойдан Чабдарланы Азретни жашы Омар РФ-ни Қъоруулау министрствосуну Нижний Новгородда орналган аскерчи бёлюмюнде къуллукъ этеди.

– Жюз кюн къалганды юйге барыргъа, – деп ышарады ол телефон бла къуллукъ къалай этгенини, мындан ары мурастарларыны юсюнден айта. – Аскер мени бек тыорлендиргенди, жууаплырак болганма, кесим оюм этерге, оноу чыгъарыргъа юйренгенме, къырыуны къошулганын да сеземе. Жашауға ахырда башха кёзден къарап башлаганма.

Бюгонлюкде бирле аскерде къуллукъ этиуден къоркъадыла, бугъаргъа кюрешедиле. Алай, Омар ахыл этгенича, ол терсди. «Хар жаш да аскер бла кесин сынаргъа керекди. Мында батырлыкъ къошулады, къоркыу болумладан тюз жолла табаргъа да юйренесе», – дейди ол.

Аскерге дери уа Омар футбол бла кюрешгенди, тыорлю-тыорлю командалада ойнап, иги жетишимле болдурганды. Бу сынау анга аскерде да болушганды. Ол аскерчи бёлюмлени арасында эришуледе нёгерлери бла бирге ючюнчо жерге чыккъанды.

Алай мындан ары жашау ол спорт бла угъай, Ата журтха къуллукъ этиу бла байларгъа мурасталды. Аны уа атасы Азретни, анасы Геғраланы Маржанны эмда аны къарындашы Жамалны юлголерни кёллендиргенди. Ала тыорлю-тыорлю структуралада кёп жылланы къуллукъ этип, таматаладан сый-намыс тапхандыла.

– Тукъумгъа кир къондурмай къуллукъ этерге кюрешеме. Аскерде къуллукъ этгенден сора сынау ишле органлагъа кирирге сюеме. Право низамны сахълау манга не заманда да сыйлы, хурметли ишча кёрюнгенди.

Алай спортну да къыймазгъа деп турама, – дейди ол.

Қысха ушагыбызны ахырында Омар газет окъуучулары Ата журтну къоруулаучусуну кюню бла алгышлай, бюгонлюкде энци аскерчи операцияда борчларын толтурган жашлагъа саулукъ, хорлам тежейди.

АБДУЛЛАХЛАНЫ
Фатима.

Биринчи дерс

Жыл сайын февраль айда 1-чи классха барлыкъ жашчыкъланы бла къызчыкъланы окъуугъа хазырлау башланады. Алла́й иш Хасанияны 16-чы номерли мектебинде да болганды. Устаз, Аналаны Аслижан, Ажоланы Алийни къызы, сабийлеге жарыкъ тюбеп, биринчи дерсин башлаганды. Сагъат бла жарымны ичинде энди боллукъ окъуучула эрикмез ючюн, ол дерсин оюн халда бардырганды. Аны ючюн деп музыканы, спортну да хайырланганды. Ахырында уа жашчыкъла бла къызчыкъла къысха назмучукъну кёлден билирча этгенди.

– Сёзсюз, биринчи сентябрьге хазырлау кёп заманны алады, уллу тёзюмлюкню да излейди. Бек башы – школгъа энди барлыкъ сабий андан кёлю къачмазча, анга окъургъа сейир болурча этиудю, – дейди Аслижан Алиевна.

Устазны магъанасы не заманда да уллу болганды. Кесини сынауун жашауун уллу жолуна энди атлай башлаган сабийлеге бере билу – ол фахмуду. Алла́й фахму Аслижан Алиевна да барды. Ол бу мектепде ишлегенли къырк жылдан атлаганды. Алла́й бир заманны ичинде кёп сабийге биринчи харфланы танытханды, жаза, санай, окъуй билирге юйретгенди.

– Аны къолунда окъуп кетген жашла бла къызла не жаны бла да айырмалыдыла. Аланы асламысы абадан класслада да «иги» эмда «бек иги» белгилеге окъуйдула. Мектепни бошап чыккъандан сора да, асламысы къыралны, республиканы бийик окъуу юйлерине киредиле, биз да ол сабийлерибиз бла ёхтемленебиз. Мектепге энди барлыкъ жашчыкълагъа бла къызчыкълагъа тюберге уа ол къалай хазырланганын билсегиз эди! Иги кесек алгъа кабинетни жарашдырады, анда болган суратланы, харфланы жанларгъа, окъутуу-юйретуу ишге керекли хар затны да ёз ахчасына сатып алады. Кёп ата-анала балалары аны къолуна тышселе ыразыдыла. Ол хар окъуучуну жорегине жол табады, къылыгына тышюнеди, оюмларын эшитирге сюеди,

– дейди мектепни директоруну къуллугун толтурган Маргарита Шутова.

Ата-анала сабийлерин Аслижан Алиевнагъа берирге бошдан излемейдиле. Сёзсюз, къайсы ата, ана да баласы аллай уста адамны къолуна тышсе сюеди. Нек дегенде кёбюсюнде сабийни окъургъа итингени неда андан кёлю къачханы биринчи устазына кёре болады.

– Аслижан Алиевна бизни биринчи устазыбызды. Биринчи эмда бек магъаналы жашау дерсини бизге ол бергенди. Жюрегибизде халал эмда ариу тилли, биз заманда да болушлукъгъа келирге ашыккъан адамча къаллыкъды. Бизни жетишимлерибиз бары да аны хайырындандыла. Биз аны унутмайбыз. Терк-терк жокълайбыз, байрам кюнледе уа бютюнда, – дейдиле бусагъатда 8-чи классда окъуй турган Хубийланы Алина бла Мусукаланы Ибрагим.

Бу усталыкъ кимге да берилип къалмайды. Кеси да адамдан битеу кючюн сабийни юйретуге беруино излейди. Ол солу заманны билмеген къуллукъду. Аслижан Алиевна анга толусунлай тыоюнгенди. Арыган эмда мудах болган кезиулеринде аны окъуучулары кёллендиредиле. Аланы жетишимлери анга сауғадыла. Ала уа кёлдуле – аны окъуучулары шахар, республикалы, ол угъай да, битеуроссей конкурслагъа, олимпиадалагъа къатышып, алчы жерлеге чыгъадыла. Анга уа аланы кёп грамоталары бла дипломлары шагъатлыкъ этедиле.

Устазны бу жолгъу биринчи дерсине къашларын тойюп, артыкъ бюсюремей кирген сабийле да кабинетден жарыкъ кёллю болуп чыккъандыла.

ХОПАЛАНЫ Марзият.

Нажабат, кьартлыкыгъа хорлатхан кьолларын ал ботасына букьдур, жол жанында кеп сюелди. Кьоншу юйде той барады.

Уллу Ата журт уруш баргъан кезиудю. Кьоншу жаш Хамид, тамбла ата журтун кьоруулай, жолгъа чыгарыкьды. Бюгюн юйдегили болады, тамбла-бирси кюн урушха атланады. Таматала этген оноуду: жаш урушха кетип, кьайтмай кьалса, ызындан бир сабийи кьалыр деген акьыл бол.

Нажабат, сюеле кетди да, Асиятлагъа тебиреди.

Асиятны эгиз кьызыкьлары барды, Жансият бла Забида 15-16 жыллары жетген. Забида китап окуй, Жансият а школгъа киерик кийимлерин хазырлай турады. Аналары Асият, терезеден кьарап, Нажабатны келе тургъанын керюп:

– Нажабат келе турады. Зат соруп, жюрегин кьыйнамагъыз, – деди. – Не тилеригин билесиз. Жангызды, – не этерин билмейди.

Нажабат юйге киргенлей, кьызыла тегерегине чапдыла: – Кел, кел, олтур. Ма былайгъа ётюп олтур, – деп, Нажабатны терге ётюрдюле.

Ол стол мойюшюнде шинтикге чекдю. Сора Жансиятха бла Забидагъа тереннге кетген кезлери бла огурлу кьарады.

– Ашаргъа хазырлана тура эдик, иги болду келгенин, – деди Асият. – Кер. Бир ырыскы тюю бар эсе да, ким биледи.

– Сау бол, – деди Нажабат.

Сора, кьызлагъа кьарап: – Сизге жумушум болуп келеме, – деди. – Бир письмо жазсагъыз эди.

Бзы бла Нажабат ал ботасыны хуржунундан бир ариу конверт эмда бир-эки конфет чыгарды да, конфетлени кьызлагъа узатды.

– Школгъа хазырлана турадыла. Заманлары болмаз. Кеп болмай жазгъан ушай эдинг да? – деди Асият.

Нажабат, аны айтханын иги

БИЙЧЕККУЛАНЫ Тахир

Тюнгюлмеу

Хапар

жаратмай, кюннге, сууукьгъа да кюйдюрюлген кьургъакь эринлерин кьысды.

– Энтта да бир письмо жарзаргъа сюеме. Сен а, Асият, кьызгъанганмы этесе?

– Угъай, кьызгъанмайма, школгъа кеч кьалырла дейме ансы.

Кьызыла: – Сиз кьайгъы этмегиз, алыкьа бизни аллай бир заманыбыз барды, – дедиле.

Жансиятны бла Забида-ны ынналары Инжилхан кьолунда жюн юзметли бла урчукуню алып келди да, урчугъун бура башлады.

Бары да стол тегерегине чекдюле. Забида дефтерини

бир бетин ачып, не айтаса дегенча, Нажабатха кьарады. Отоуда чибон учханы эшитилерча шоб болду.

Нажабат, жингиригин ёрге кётюрюп, ауур башын кьолуна орнатды. Аны сагъышлы бетини ауурлугъу стол юсюне тюшгенде, ол, анга чыдамагъанча, сынсыды, эски хыбыжлыгъын Нажабатха керюютюрге сюйгенча, жырлады.

Нажабат жаздырлыгъын

элде колхоз председателибизде бухгалтерни жери барды, элде ишлесе эди деп, келгенди...

Кьызыны юсюнден айта башлагъанда, Нажабатны эки жаягына ингилик ургъанча болду. Забида, аны айтханын оздуруп кьоймайым дегенча, тохтап-тохтап жаза эди, харфлары дефтерни тизгинлерине тюз, ариу тюше эдиле.

– «...Кьарындашынган туугъан Исмайыл окъуудан тюнеме келгенди. Сени соруп, салам айтады. Иги сабийди Исмайылчыкь. Юйюне жыйылса, ата-анасына болушлукьчу, таянчакь боллукь эди. Бир келгенинде, ол биз юйдегили болгъанда кийген костюмунгу анга бергенме. Ин-башлары бир кесек уллу бола эдиле ансы, бек кьуаннган эди. Кесимикинден башха кермейме, аллай иги сабийди...»

Нажабат Забиданы жазгъанына энди кьарамайды. Ол, кезлерин да уллуракь ачып, терезе бла кьайры эсе да узакьгъа кьарайды.

– «...Бюгюнледе кесимме юйде. Сени, кьызыны алыгыгъа кьарай, кюнлени алай ашырама. Юйде жумушла да келдюле. Малла да бар. Халжарны башына бир кьол жетдирирге керекди, ансы тозурагъанды. Энтта да бир кьышны не хазна ётюрюлсын. Малла дегенлей, быйыл мал аш да келдю, алай мен таудан зниште тюшюралмай турама. Эл советни председатели болушургъа айтханды, сау кьаллыкь...»

Нажабат, бир такьыйкьаны тынгылады да, сора бир затны унутханча:

– «...Хы, унутуп барама, тийрекьоншу барысы да санга салам айтадыла. Бюгюн Хамидни тою барады. Ол тамбла урушха атланьрыкьды. Эсингемиди юнге айланнган эгечинг Майрусхан? Аны кьызына кьызчыкь туугъанды. Да, энди не жазайым, не айтайым? Жангы хапарла энтта жазарма. Муну бла бошайым. Сени юй бийчегн Нажабат».

Нажабат биягы ал ботасын-дан бир ючюмюшю солдат письмону чыгарып, Забидагъа узатды.

– Адреси мында жазылыпды. Мени кезлерим иги кермейдиле.

Забида, письмода хазна эсленмеген тизгинлени окъуду: «Полевая почта... Хораланы Азрет». Письмону жазылгъаны 1943 жылда март айда эди.

Асият, Забида бла Жансият эм элде жашагъанла барысы да биледиле Азретни юсюнден Нажабатха аны командиринден письмо келгенин да.

Анда алай жазылып эди: «Хораланы Азрет Уллу Ата журт урушну чынтты жигитлеринден бири эди. Аны ётюрлюго, батырлыгы бизге хар заманда да юлго болгъанлай турлукьду. Ахыр сермешде, таза да батырча уруш эте тургъанлай, душман огъундан ёлгенди. Аны жигитлигин бир заманда да унутмабыз».

Алай болгъанлыкьга, Нажабат Азретге хар ай сайын письмо жазды.

Эсгертиу

Таулада хатагъа жолукьмазча

Таула адамны жашауна бла саулугъуна уллу кьоркьуу чыкьгъан жерлеге саналадыла. Кюнню халы да мында терк тюрленеди: кек кюкюрейди, жауун жауады, суху желле урадыла, боранла боладыла, куртла юзюледиле. Дагъыда бийикликке, алгъа сууукь болуп, ызы бла кюнню кьыздыргъаны, ультрафиолетни кеплюю – ала барысы да адамны саулугъуна хата салыргъа боладыла. Бийикликке ёрленгенде, хауа жетишмей, кепле «тау аруудан» кьыйналадыла.

Бу шартланы эсге алып, туристлени кьоркьуусулукьларын жалчытыр эм, керек болса, алагъа терк болушлукь этер ючюн МЧС-ни регионда Баш управленийасы ала ётерик жерлени эсепге тюшюрюрге чакьырады. Бу жумушну интернет бла этерге да жарарыкьды. Аны ючюн <https://07.mchs.gov.ru/> сайтда турист эм альпинист кьауумлагъа энци кьошакь кьуралгъанды. Аны бла ала жолгъа не заманда атланнганларын эм кьачан кьайтырыкьларын, не муратлары болгъанларын, ала бла байламлыкьгъа кьалай чыгаргъа боллугъун белгилерге керекдиле.

Ала бир торлю сылтау бла жолларын тюрлендирселе, кьауумну башчысы аны юсюнден МЧС-ге билдирирге борчлуду. Министерствону Элбрус бийик тау излеу-кьутхарьу отрядыны адреси: **КьМР, Элбрус район, Терскьол**, телефонлары **8(86638) 7-14-89, 8 928-694-51-19**.

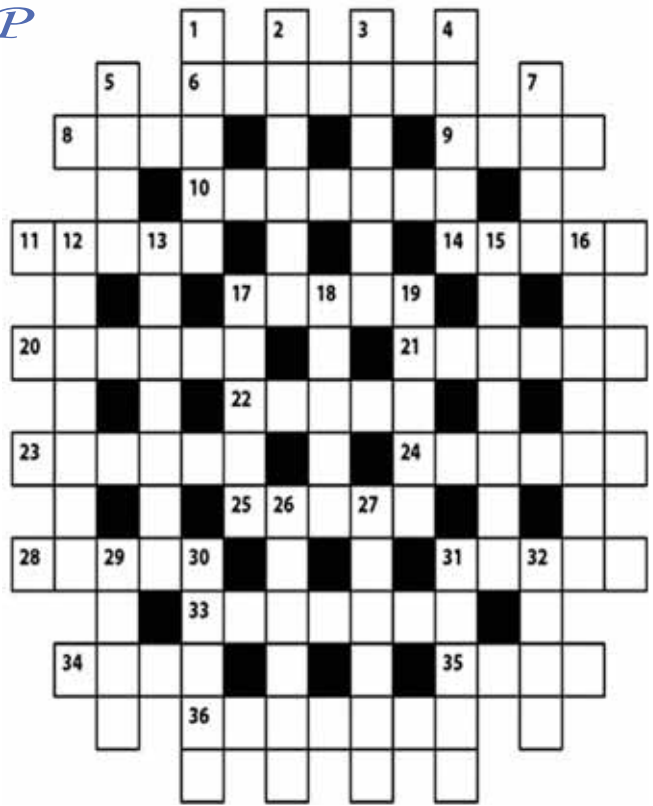
Аны бла бирге ведомство туристлени страховка этерге, биргелерине спутник телефону неда GPS-трекерни алыргъа, кьыйын болумгъа тюшселе, не этерге кереклисини юсюнден алгъадан сагъыш этерге кереклисин эсгертеди.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 6. Совет Союзу Жигити, таулу жашны аты. 8. Совет Союзу Жигити, таулу жашны аты. 9. Бизни ата-бабыз. 10. Уялырча иш. 11. Мифледе айтылгъан кьанатлы. Аны ауанасы юсюне тюшген адам – бай-бакь не патчах боллукьду деген ийнаныу жюрюгенди. 14. Кьагъанакьгъа энчи кече. 17. Бир бири ызындан сюелиу. 20. Жууукьла. 21. Ишинги тап этер ючюн, биреуге букьдуруп берилген саугъа. 22. Жауда бишген аш. 23. Аллай адам юлгюдю кимге да. 24. Адамланы, башха затланы бир бирден айыргъан шартла. 25. Бахчада ёсген татлы зат. 28. Окъуу юй. 31. Эринчек, акьылсыз адам. 33. Тылы ийленгенде, жау кьошуп этилген жукьа гьржын. 34. Дунианы бир жаны. 35. Кьызыл боялу тамыр. 36. АБШ-ны чыгыш жанында бир штатны аты.

ЁРЕСИНЕ: 1. 19. Аналыкьны теириси болгъан бийче. 2. Аллайла айтдырадыла халкьны атын. 3. Дунья башында киши кьаллыкь тюйюлдю, барыбыз да аллайлабыз. 4. Адамны кьылыгъын тюрлендирген ичги. 5. Бар жер юсю. 7. Бир белгили зат, ышан. 12. Отдан кьачхан жилтинчик. 13. Ноябрь, декабрь айлары бизде «ивеси». 15. Майдал, орден... 16. Жаууну тохтагъандан сора ол иши аманды. 17. Уллу Ата журт урушну кезиунде Белая Церковь шахарда концлагерьде ауушхан, малквар хапарны мурдорун салгъан жазуучу Хочулань... 18. Жылыкь кьой. 19. Бизге немисиледен алгъа кирген фашистлени миллетлери. 26. Ауузгъа сыйыннган суу. 27. Бек иги. 29. Халкь жигит – Батырбийланы... 30. Адамгъа, ийнеке да атайдыла алай. 31. Жыры шарты. 32. Т-34.

Газетни 20-чы номеринде басмаланган сёзберни жууаплары:

ЭНИНЕ: 1. Кьаймакь. 4. Башлау. 10. Алтакь. 11. Рабби. 12. Аргъамакь. 13. Анкьа. 15. Азия. 18. Тала. 20. Аркъан. 21. Айыу. 23. Акьмола. 24. Кьадама. 27. Кьама. 29. Марал. 31. Унку. 32. Азыу. 33. Тулу. 34. Ырыслау. 36. Айтыш. 38. Уручу. 40. Ашыкьла. 41. Базман.
ЁРЕСИНЕ: 2. Ант. 3. Макьа. 5. Шаркь. 6. Аюб. 7. Барамта. 8. Аталыкь. 9. Биллямукь. 14. Ата. 15. Ана. 16. Сайлама. 17. Антаула. 19. Локьум. 22. Йемен. 25. Акькьалай. 26. Кьууушуу. 28. Ану. 30. Реестр. 31. Унт. 34. Ышыкь. 35. Ууаз. 37. Тюш. 39. Уча.

Маданият

Арт кезиуде кыралы-бызны шахарларында, элдеринде библиотекага уллу эс бурула тебирегенди. Мекамларына ремонт этедиле, жангы оборудование орнатадыла. Адамла китапха эс бурурча тюрлю-тюрлю амалла кыраидыла.

Китапла да окуй, кинолагы да кырай

Бу кюнледе Тырныаузда аллай библиотекаладан биринде болганма. Аны таматасы Малкьондуланы Лежинкады. Андан сора да, мында Хочуланы Фатимат бла Тохаланы Светлана ишлейдиле. Ары келгенлеге ала бет жарыкылы тубейдиле. Излеген китапларын кьолларына бередиле.

Мында жыйырма сегиз мингге жууук китап барды. Ала хар бири да магьаналарына кере тапкалада ариу тап жыйылыпдыла. Аланы араларында Россейни, тыш кыраллары, республиканы жазычуларыны чыгармаларын керебиз. Асламысы жангыладыла.

Лежинка Солтановна айтханна кере, жылны ичинде бери жыйырма мингден артык адам келеди. Аланы араларында школча, абаданла, ол тийреледе орналган Росгвардияны келечилери да бардыла.

– Китапладан сора да, интернетге кышулган компьютерле да бардыла. Андан сора кинотеатрыбыз да. Келгенле аланы да хайырланадыла. Бир-

ле интернетде кеслерине керек затланы излейдиле. Бир-бирле уа кинога кыарарга суюдиле, – дейди библиотеканы таматасы бизни бла ушагында.

Кертиси бла да, биз ары барган кюн кыауум школчу компьютерле алларына олтуруп, дерслерин эте тура эдиле. Кыауум адам кинога кырай. Ангыламаган жерлери болса, Светлана Антоновнага бла Фатимат Мухтаровнага сора эдиле.

Республиканы тийресинде тюрлю-тюрлю даражада адабият эришиле бардырыладыла. Алагы кышуулурга суюгенле да бери келип хазырланганларын белгилерге излейме. Ма аллай онгла бардыла Тырныаузу сагынылган библиотекасында. Сёзсюз, мында ётдюрюлген заман зырафына кетерик туююлду.

Бирде уа окуучула устазлары бла да келедиле бери. Бу кюнледе да Тырныаузу 5-чи номерли прогимназиясыны орус тилден бла литературадан устазы Жаппулары Аминат

онунчу классны окуучулары бла келип, жазычу, журналист Османланы Хыйса бла тубешгендиле.

Алагы Элбрус элни библиотекасы таматасы Сарбашланы Светлана да кышулганды. Тубешууде сёз Хыйсаны жашуа жолуну эм китапларыны юслеринден барганды. «Манга китап жазарга, тилибизни да иги билерге себеплик этген «Заман» газетибизди эм анда ишлегендиле», – деп башлаганды сёзсюз автор. «Ёз тилибизде кышган жангы газетибизни, башха чыгармаланы ала, окуй тургуз», – деп да кышханды ол. Андан сора хар китабыны, аланы кылай хазырлаганын да билдиргенди. Окуучулары сорууларына да жууаплаганды. Сарбашланы Света уа Хыйсаны «Тансыкылык» деген назмусун кёлден айтханды. Жыйылыну ахырында Элбрус район библиотека системасыны таматасы Тебердиланы Лейла сёлешгенди.

ЛЕЙЛУН улу Х.

Спорт

Кышумчулуклары уллуду

Бюгонлюкде республикада кыркк төрт спорт федерация барды, аладан онжетиси – спортну олимпиада тюрлюсюндендиле, жыйырма бешиси – Олимпиадага кирмеген эмда бирери уа сурдлимпийда эм паралимпиада тюрлюлеринден.

Федерацияла физкультураны бла спортну айнытырга себеплик этедиле, жаш тёлую

бла сабийлени жарау этерге кёллендируу бла кюрешедиле. 2022 жылны январьдан башлап Россейни бла Кыбарты-Малкьарны Спорт министрстволары регионну спорт федерациялары эм учреждениялары бла бирге 300-ден аслам эришу кырагандыла, аладан 95-си регионла аралы, битеуккырал эм халкыла аралы даражада бардырылгандыла.

Жюзюуде алчыла

«Нальчик» спорт комплексни боссейнинде юниорланы эм абадан спортчулары араларында жюзюуден республиканы биринчилиги ётгенди. Анга республиканы эм кычуло 200 спортчусу кыатышхандыла, ала тюрлю-тюрлю амалла бла 50 эм 100 метрге жюзюп эришгендиле.

Кеслерини жыл сан кыауумларында саугалы жерлеге Атабийланы Алия, Кылабелканы Азиза бла Саид, Болат

Гурчиев, Тимур Хакулов, Наурузланы Дарина, Акхийланы Ислам, Тюменланы Заур, Батырланы Стелла, Ботталаны Дамир, Ахкёбекланы Алия, Тюменланы Алия, Борчаланы Элина, Локияланы Малика, Абдулаланы Сара, Уяналаны Ислам, Хочуланы Дамир бла Тамерлан эм башхала чыккандыла, деп билдиреди республиканы Спорт министрствосуну пресслужбасындан.

Солуу

Машиналары бла жолоучулуккыну сайлаганла асламдыла

«Открытие Авто» «Российская газетага» деп бардырган соруну эселлерине кере, 2022 жылда россейилени 66 проценти жолоучулуккага автомобильде чыккандыла. Аладан 34 проценти кеслерини регионларында солугандыла, 30 проценти башха субъектлеге атлангандыла, 2 проценти уа – тыш кыраллагыла.

Кеслерини регионларында солурга асламысында Узакь Востокда жашаганла суюгендиле, солуларын бирси регионлада Шимал Кавказда бла Ара федерал округда жашаганла, москвачыла ётдюрюрге излегендиле. Автомобильде жолоучулуккыну жыл сан бла кыраганда, кёбюсюнде 18-40-жыллыкыла сайлайдыла (71-72 процент). Аланы да асламысы солугуа ююрлери бла атланганладыла – 78 проценти, 12 проценти – шуёхлары бла, 1 проценти

– ише негерлери бла, 9 проценти уа – кеслери аллына.

Кыратылган ахчаны юсюнден айтханда, сорулганланы 47 проценти 25 минг сом жойгандыла, 29 проценти – 50 минг сомга дери, 13 проценти – 50-75 минг, 6 проценти – 75-100 минг, 4 проценти – 100-150 минг, 2 проценти – 150 мингден аслам. 25 минг сомну солугуа асламысында Повольжьеги бла Ара федерал округну келечилери жойгандыла, 25-50 мингни уа – Шимал-Кюнбатыш федерал округда жашаганла.

Башха кыауумлада эм кёп кыратханла москвачыладыла. Ахчаны асламысы бензинге бла машинаны керекерине жыл сан бла кыраганда (51%), кыонак юйлеге (46%), культура программалага (19%), хакь тёлөнгөн жоллагы (11%) эм страховый полислеге (8%) жойлганды.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Сюзюу

Сынамларын кючлерча

Кёп болмай Кыбарты-Малкьар кырал университетде «Кавказ» санаторийни келечилери педагогика, психология эм физкультура-спорт институтну студентлери бла тубешгендиле. Анда сёз жаш адамла сагынылган учрежденияда ишлеп, усталыкларына тышюнюрге боллукларыны юсюнден барганды. Алагы айлыккы тёленириги да эсгертилгенди.

Арт жыллада республикага келген туристлени санына танг кышуула барады. Ол санда «Кавказ» санаторийде да танг кесек адам турады. Аны ючюн бюгонлюкде мында юйретиучюлеге, тренерлеге, башха усталыкыла да сурам уллуду. Алагы студентле жыйырма төрт кюнню урунурукыдула. Ол кезиу ючюн иш хакь да тёленирикди.

Бусагьатда жаш специалистге иш табарга кыйынды. Окуй турганлай билимин иш юсюнде сынарга онг табылганы уа усталыгына тышюнюрге болушуркыду.

Жыйылыуда взуну иш бла жалчытычуу

управлениясына да жаш адамлагы сынамларын ёсдюрюрге себеплик этерге, рынокда болум бла шагьрейлендире турурга керек болганы эсгертилгенди.

Студентлени иш бла жалчытычуу юсюнден «Факультетус» проекте округга боллукыду. Аны адреси: <https://facultetus.ru/kbsu>.

Эсге сала айтсакь, ишчи жерлени юслеринден билдириуле ВКонтакте – <https://vk.com/public197664459> эм телеграмм-каналда https://t.me/job_kbsu. дайым басмаланганлай турадыла.

Бизни корр.

Учредитель: Кыбарты-Малкьар Республиканы Парламенти бла Правительствоу

Баш редактор
КЫОНАКЫЛАНЫ Хасан
РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редактору орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редактору орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАСЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламы информации эркиниклерин кыруулау жаны бла Кыбарты-Малкьар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагы «КъМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Эссентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кере 19.00 сагытта кьол салынады. 20.00 сагытта кьол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРНИ ЧЫГАРГАНЛА:

Байсыланы Марзият - дежурный редактор, Кучукланы Сафрат, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретары орунбасарлары; Мокьаланы Зухура (1,2,3,10-чу бетле), Зезаланы Лида (4,9,11,12-чи бетле) – корректорла.

Тиражы 1712 экз. Заказ № 361
Багьасы эркинди.

РЕДАКЦИНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5

электронный почтаасы:
elbor_50@mail.ru